

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie a patopsychologie

Analýza kresebných projevů u dětí předškolního věku

Bakalářská práce

Anežka ROZSÍVALOVÁ

Kombinované studium

Vedoucí práce: **Mgr. Lucie KŘEMÉNKOVÁ, Ph. D.**

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně za pomoci citované literatury a použitých zdrojů pod vedením Mgr. Ph. D. Lucie Křeménkové.

V Olomouci, duben 2020

.....

Podpis

Děkuji Mgr. Lucii Křeménkové, Ph. D. za poskytování cenných rad a připomínek při tvorbě mé bakalářské práce. Ráda bych také poděkovala kolektivu dětí mateřské školy za umožnění výzkumné části práce a také mé rodině za vytrvalost a podporu.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 PŘEDŠKOLNÍ OBDOBÍ	6
1.1 Vývoj dítěte předškolního věku.....	6
1.1.2 Hrubá a jemná motorika	7
1.2 Socializace dítěte předškolního věku	9
1.3 Vývoj kognitivních funkcí.....	10
1.3.1 Čítí a vnímání.....	10
1.3.2 Paměť.....	11
1.3.3 Fantazie	11
1.3.4 Myšlení	12
1.4 Institucionální zařízení pro děti předškolního věku v ČR.....	13
1.4.1 RVP PV	13
2 DĚTSKÁ KRESBA.....	16
2.1 Grafomotorický rozvoj dítěte a vývoj kresby.....	16
2.2 Vývoj kresby lidské postavy, časté motivy a jejich význam.....	18
2.3 Barvy a jejich význam.....	22
2.4 Program rozvoje grafomotoriky a podpory psaní	23
3 CÍL VÝZKUMNÉ ČÁSTI A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	25
4 VÝZKUMNÁ METODA	26
5 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	27
5.1 Průběh sběru dat.....	27
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	29
6.1 Kresba č. 1 - Zuzanka (6 let)	29
6.2 Kresba č. 2 – Adélka (6 let).....	31
6.3 Kresba č. 3 – Terezka (4 roky)	32
6.4 Kresba č. 4 – Petr (5 let).....	34
6.5 Kresba č. 5 – Karlík (6 let)	36
6.6 Kresba č. 6 – Max (5 let).....	37
ZÁVĚR.....	39
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	40
SEZNAM PŘÍLOH.....	43

ÚVOD

Často se setkáváme s dotazem rodičů, co by dítě v předškolním věku mělo umět. Duševní a tělesný vývoj dítěte můžeme diagnostikovat například pomocí grafomotoriky, motoriky, kresby, řeči či paměti. Právě grafomotorika předškolních dětí je zásadní kritérium školní zralosti, tudíž nesmí být opomíjena. Už od raného dětství se setkáváme u dětí s kresebným projevem – čáry, spirálky, kroužky, hlavonožci atd.

Předškolní věk je velice důležitým obdobím a právě pomocí výtvarného projevu můžeme u dětí sledovat a následně diagnostikovat mnoho zajímavých informací. Kresebné projevy mohou mít určitý význam a dospělým tak poskytnou více, než co dítě samo poví.

Bakalářská práce se zabývá analýzou dětské kresby předškolního věku. Skládá se z teoretické a výzkumné části. Teoretická část je zpracována pomocí odborné literatury a pedagogických spisů. Práce obsahuje 6 kapitol.

V první kapitole charakterizujeme období předškolního věku dítěte. Zaměřujeme se zde na jeho tělesný vývoj v oblasti hrubé a jemné motoriky, sociální rozvoj a vývoj kognitivních procesů jako je vnímání, myšlení, paměť a fantazie. V tomto období se tyto složky značně rozvíjí především v období předškolního věku.

Druhá kapitola je zaměřena na dětskou kresbu. Popisuje jednotlivá vývojová období kresby od prvotního čmárání, rozebírá časté náměty dětské kresby jako je například kresba lidské postavy, kresba stromu, kresba zvířete a možný význam použitých barev.

Následující čtyři kapitoly se věnují výzkumné části bakalářské práce, kde je popsána analýza kreseb dětí zúčastněných ve výzkumu dle metody pozorování, rozhovoru a analýzy kresby lidské postavy dle autorů J. Šturmy a M. Vágnerové z roku 1982.

1 PŘEDŠKOLNÍ OBDOBÍ

Langmeier a Krejčířová (2007) období předškolního věku označují od narození dítěte po jeho vstup do školy. Předškolní období je nazýváno věkem mateřské školy, věkem hry nebo také věkem iniciativy. Dítě ve věku 3 – 5 let je fyzicky, psychicky a sociálně vyzrálé, ale celkový vývoj psychomotoriky stále pokračuje a dítě dále zraje. Dítě již zvládlo etapu vývoje, v níž se naučilo chodit a pohybovat je na úrovni dospělé osoby. Chodí i běhá po nerovném terénu bez kolizí, ovládá chůzi do schodů i ze schodů. Nejmarkantnější změnou v tomto období je tělesná konstituce dítěte, dochází ke zdokonalení v oblasti jemné motoriky, celkového vnímání, myšlení, paměti, rozvoji fantazie a komunikačních schopností. Každé dítě je osobnost, rozvoj tedy probíhá dle jeho individuálních schopností, možností a určitých odlišností.

Davidová (2008) mezi nejzajímavější činnosti pro dítě předškolního věku řadí především hru. V tomto období má důležitou úlohu v procesu socializace, zejména v osvojování si sociálních rolí a při vytváření prvních vlastních sociálních norem chování. Také dochází k podstatné změně, kdy si dítě zhruba od tří let hrálo samo a poté se začíná zapojovat do kooperativních her, kdy si dokáže hrát ve skupině dětí. V této hře se má každý svou danou roli a přispívá ke společnému dílu. Hra je také jedna z prostředků, které lze využít při pozorování a následné diagnostice dítěte. Pedagogové i rodiče mohou sledovat spoustu podobností a také až alarmující zvláštnosti.

1.1 Vývoj dítěte předškolního věku

Předškolní období představuje časové rozmezí mezi třetím až šestým rokem života až po nástup dítěte na základní školu. V tomto období dochází k výrazným změnám. Dítě se během této etapy výrazně zdokonaluje v mnoha ohledech, především v oblasti celkové motoriky, řeči, myšlení, určité samostatnosti a soběstačnosti (Langmeier, 1998). Dítě předškolního věku se vyznačuje krátkými končetinami. Okolo 5. roku končetiny začínají růst. K urychlenému růstu dochází okolo 6. roku, kdy zesiluje svalstvo, protahuje se krk, dochází k úbytku tuku a zesílení kostry. Toto období nazýváme jako 1. období vytáhlosti. Mění se proporční poměry jednotlivých částí těla (Kopecký, Tomanová, Kikalová, 2014).

„Z funkčních charakteristik můžeme uvést, že dechová frekvence je ve 4 letech v rozmezí 20-30 dechů za minutu. Tepová frekvence se v průběhu předškolního věku rovněž snižuje.: ve 4 letech se pohybuje rozmezí 90 až 110 a v 6 letech 80 tepů za minutu“ (Kopecký, Tomanová, Kikalová, 2014, s. 38).

Dále podle Kopeckého, Tomanové a Kikalové (2014) záleží samozřejmě na míře fyzické aktivity, která se v tomto případě může lišit. Pokud bychom chtěli posoudit, zda je dítě fyzicky připraveno zahájit školní docházku, můžeme využít pomůcky tzv. filipínské míry. Jde o porovnání hlavy s horní končetinou. Pokud se dítě dotkne levou rukou pravého ušního boltce (horní končetina vede před temeno hlavy), můžeme usoudit, že je dítě fyzicky zdatné. Lze provést i na druhé končetině. Tato pomůcka nám jako jedna z mnoha může uvést, zda dítě prošlo přeměnou postavy.

Důležitým úkolem je také naučit děti základním hygienickým návykům. Umýt si ruce, použít kapesník, vyčistit si zuby, umět se obléct apod. (Kopecký, Tomanová, Kikalová, 2014).

Řeč by již měla být souvislá, srozumitelná a dítě by mělo již dokázat tvořit celé věty. Pasivní slovní zásoba dítěte převyšuje tu aktivní. Dále se plně rozvíjí logické myšlení. Ví, co jsou to abstraktní pojmy, začíná rozumět časovým pojmům, aktivně používá minulý čas, uvědomuje si přítomnost a časovou posloupnost (Bezděková, 2014).

Okolo 5 roku začínají růst řezáky a stoličky. V této chvíli můžeme mluvit o období školní zralosti. „Školní zralostí rozumíme takový stupeň ve vývoji, kdy je dítě schopné účastnit se úspěšně a bez zvláštních obtíží společného vyučování ve třídě“ (Kopecký, Tomanová, Kikalová, 2014, s. 39).

1.1.2 Hrubá a jemná motorika

Motorická činnost dítěte je cílevědomý proces vznikající a řízený v centrální nervové soustavě. Jedná se o činnosti a jednotlivé interakce mezi dítětem a okolím pomocí pohybu a pohybových aktivit. Motoriku značí Průcha, Walterová, Mareš (2009) jako pohybovou schopnost u lidského jedince. Podle zmiňovaných autorů jde o souhrn pohybových aktivit.

Hrubou motorikou rozumíme pohyby velkých svalových skupin. Zdokonalování jednotlivých pohybů provádíme při chůzi, běhu, skocích, poskocích a míčových hrách. V předškolním období se zdokonalují koordinační a obratnostní schopnosti, dochází ke zkvalitnění komplexních pohybů. Existuje mnoho druhů cvičení, jak hrubou motoriku rozvíjet. V předškolním vzdělávání můžeme také využít podlézání pod lanem, chytání a kopání do míče, předskoky před překážku, poskoky na jednu nohu, na obou nohách (vpřed a vzad), krok poskočný, skok přísuný, obyčejná chůze dle rytmu písňe či hraní na hudební nástroj, lezení po prolézačkách, skákání přes překážky a vyhýbání se překážkám. Hrubá motorika vyžaduje bilaterální funkci mozku a také správnou koordinaci pohybů (Vlčková, 2014).

V období dětství se hrubá a jemná motorika aktivně rozvíjí. Ještě nejsou dostatečně osifikovány kosti a klouby nemají pevná vaziva, proto není vhodné, aby se děti přetěžovaly a nosily těžké předměty. Oproti dospělému člověku obsahují svaly dítěte mnohem méně vody a nejsou uzpůsobeny pro trénink síly. I srdce a plíce mají menší obsah, proto velmi rychle reagují na fyzickou aktivitu zrychlením srdečního tepu a dechové frekvence (Dvořáková, 2011).

„V předškolním věku tělesné aktivity a obratnost významnou měrou pomáhají dítěti zapojovat se do společných činností s ostatními dětmi. Pohyblivost a přesnost pohybů ovlivňuje rychlost při běhání, skákání, prolézání, hrách s míčem“ (Bednářová, Šmardová, 2015, s. 6).

Jemná motorika je v předškolním věku velmi důležitá. Jsou to pohyby a trénování malých svalových skupin – ruky a konečky prstů. Je zde hned několik cvičení, kterými jemné motoriku v předškolním věku podporujeme. Vhodnými činnostmi pro rozvoj jemné motoriky dle Bednářové, Šmardové (2015) jsou například skládání předmětů dle předlohy, stavění řad, navlékání těstovin na šňůrku, navlékání korálek a knoflíků, vkládání kuliček do dírky, poznávání předmětů po hmatu, skládání puzzle, zavazování tkaniček u bot, zamykání a odemykání zámku, práce s papírem (mačkání, lepení, skládání a stříhání) apod.

„K rozvoji jemné motoriky docházíme postupně od velkých pohybů nebo od manipulace s většími předměty k menším pohybům a k ovládnutí malých předmětů“ (Doležalová, 2016, str. 37).

Okolo 5 roku by se měly v dostatečné míře zapojovat do spontánní či řízené činnosti v mateřské škole tzv. grafomotorické listy. Jsou to pracovní listy, které přispívají ke správnému úchopu tužky a nácvičku různých klíčků, čar, oblouků či spirálek. Při pozdějším nástupu do 1. třídy je uvolnění zápěstí velmi důležité a neměli bychom jej opomíjet – grafomotorické cvičení je vhodnou přípravou (Bednářová, Šmardová, 2015).

1.2 Socializace dítěte předškolního věku

„Nejčastěji je socializace definována jako „vrůstání“ člověka do společnosti. Jde o celoživotní proces, začíná narozením a končí smrtí. Sociální skutečnost má na každého jedince určité požadavky, které musí respektovat, chce-li mít určité místo ve společnosti“ (Plevová, Petrová, 2012).

V období předškolního věku dochází k tzv. sekundární socializaci. Dítě si stále rozšiřuje pohled na svět a také se do něj postupně začleňuje. Celý tento proces vrůstání do společnosti má svůj význam. Pedagogové i rodiče by měli zajistit dítěti pozitivní a přátelskou atmosféru, zvolit vhodnou a dostatečnou nabídku činností. Dítě by se mělo cítit ve svém prostředí dobře, mělo by se těšit na plnění různých úkolů a postupně by se připravovat na další vzdělávání (Koťátková, 2014).

Jedním z významných filozofů, psychologů a psychiatrů, který se zabýval teoriemi vývoje lidského jedince a následně sestavil vývojové fáze, byl E. H. Erikson (1902 – 1994). Snažil se o rozpracování psychoanalytické periodizace jedinců. Velký důraz klade na vývoj identity na rozdíl od libida již od narození. I když se považuje za vzorného žáka Freuda, soustředí se spíše na kulturní, společenské a historické podmínky vývoje dítěte. Neklade takový důraz na biologické maturationální faktory. Podle Eriksona si každý jedinec projde tzv. psychosociálním konfliktem, který řeší mezi jednotlivými fázemi vývoje. Popisuje dítě předškolního věku a jeho egocentrismus, který se v tomto období vyskytuje (Langmeier, Krejčířová, 2007).

1.3 Vývoj kognitivních funkcí

Kognitivní funkce neboli poznávací funkce řadíme mezi základní funkce lidského mozku. Umožňují nám interakci s druhým člověkem, plánovat naše jednání či poznávat svět. Jestli je nějaká z těchto funkcí oslabena, například vlivem stáří, psychických nemocí nebo úrazem centrální nervové soustavy, ztrácíme kus sebe. V tomto případě se můžeme cítit méněcenní a obáváme se selhání. Mezi základní kognitivní funkce řadíme paměť, pozornost, čítí a vnímání, zrakově – prostorové schopnosti, jazyk a myšlení. Tyto kognitivní funkce se v období předškolního věku aktivně rozvíjí a mají velký vliv na chování a jednání dítěte (Klucká, Volfová, 2009).

1.3.1 Čítí a vnímání

Základní potřebou organismu je orientace v jeho životním prostředí. Vnímání je základní kognitivní proces, který nám umožňuje být v kontaktu s okolním světem, účelně jednat a orientovat se v životním prostředí. Je založeno na smyslovém vnímání reality. Přináší nám do vědomí informace, které jsou relativně přesnými obrazyskutečnosti. U dítěte předškolního věku se čítí a vnímání postupně zdokonaluje. Například vnímání času může být v tomto období nepřesné. Dítě vnímá čas jako určitý úsek dne – ráno, poledne, odpoledne, večer a noc. Často tyto úseky mezi sebou mění. Nejvíc však používá čas přítomný, ve kterém se orientuje mnohem lépe, než v čase minulém či budoucím. Podle Říčana (2005) dělíme tento kognitivní proces na dvě stádia:

- **Stadium senzoričké (smyslové)** – spočívá v přijetí informací z okolí, popřípadě nitra těla, prostřednictvím smyslových orgánů (čidel), jež jsou podrážděny (stimulovány) podněty světelnými, zvukovými, tlakovými, tepelnými nebo chemickými. Toto podráždění je pak vedeno po nervových drahách do mozku. Jde o fyziologické procesy, které pokračují v mozku. Výsledkem jsou počítky.
- **Stadium syntetické** – počítky jsou zpracovány a spojovány do větších celků – vjemů, takže vnímáme podmínky a jejich pohyby, jejich změny a jejich vzájemné vztahy. Na vzniku vjemů se podílí analyticko-syntetická činnost mozku (Plevová, Petrová, 2012).

1.3.2 Paměť

Velmi důležitou roli v našem životě hraje také paměť. Je to funkce psychiky, která umožňuje zapamatování si informací o sobě samém či okolním světě. Uschovává naše zkušenosti z každodenního života, které se poté projeví na našem chování a celkovém prožívání. Pokud něco vnímáme, dochází k zanechání stopy v nervové buňce. Ta může za uchování a vybavení dané informace. Paměť můžeme dělit na různé způsoby – například dle doby trvání uschování informace v paměti, fáze paměťového procesu, druhy poruch paměti atd. (Plevová, Petrová, 2012).

U dětí předškolního věku zapamatování určité věci hraje důležitou roli především kladný citový prožitek, motivace k činnosti a také zdraví. Děti mladšího školního věku si příliš nepamatují, až okolo pátého až šestého roku je kapacita paměti skoro stejná jako u dospělého jedince. Dítě pětileté je schopné si zapamatovat věc či zážitek, ke kterému došlo před třemi lety. Je důležité s dětmi neustále dané skutečnosti a prožité činnosti opakovat, aby se v procesu zapamatování si informace zdokonalovalo. (Langmeier, Krejčířová, 2007).

Fáze paměťového procesu u lidského jedince, tudíž i u dítěte předškolního věku, se může dělit podle Plevové, Petrové (2012) například na 3 části: **Vštípení** – jedná se o proces přijetí informace do našeho vědomí. Aby tato informace byla přijata do našeho vědomí, musí zde fungovat další psychické procesy např. myšlení, nálada, vnímání. **Uchování v paměti** – proces, při kterém se daná informace v paměti ukládá. Dochází ke „kódování“. **Vybavení** – třetí fáze paměti, při které dochází k vybavení zakódované informace. Dost často se stává, že vybavená informace není přesná. Dítě má tendence přidávat detaily, měnit danou souvislost atd.

1.3.3 Fantazie

Fantazii bychom mohli definovat jako děj, jehož výsledkem jsou představy i z části založené na vlastní zkušenosti. Děti předškolního věku s fantazií pracují každý den, při snění, námětových či konstruktivních hrách. Dětská fantazie je velmi aktivní, často se zde objevuje personifikace, což je tzv. oživení neživého předmětu. Vznikají představy, které jsou výsledkem jejich tzv. „bujné fantazie“ (Petrová, Plevová, 2012).

Děti předškolního věku pracují s fantazií velmi aktivně. Například zvířatům či věcem přisuzují lidské vlastnosti, které se tímto způsobem snaží nějak oživit. Při námětových hrách i dětské kresbě dítě může vymýšlet příběh podle své fantazie a vnímá ho jako realitu. Také využívá bájných tvrzení a výmyslů, o kterých je přesvědčeno, že je opravdová skutečnost. Jedná se o tzv. **konfabulaci**. Dítě však nemá v úmyslu lhát, je pouze přesvědčeno o vlastní pravdě. Před vstupem na základní školu tyto dětské lži postupně mizí a dítě začíná více vnímat realitu. Pokud však konfabulace neustupuje, může se jednat o poruchu, která souvisí s vývojem dítěte (Kalábová, 2008).

1.3.4 Myšlení

U dítěte předškolního věku je součástí procesu myšlení také řeč, protože právě pomocí ní je schopno zachytit, vyjádřit a sdělit výsledek svého myšlení. Vztahy mezi kognitivními procesy jako je například řeč a myšlení se zabýval švýcarský vývojový psycholog, přírodní vědec a filozof Jean Piaget (1896 – 1980). Tvrdí, že myšlení je poznatelné, ale také rozdílné v různých etapách vývoje. Pokládal si otázky, jak dítě chápe svět, jak se učí, jakou má představivost a fantazii. Vycházel z prostředí a také ze schopnosti organismu dítěte. V období okolo třetího roku si dítě spojuje různé pojmy a prvními slovními znaky, které se učí správně užívat. Řeč zprostředkovává dítěte mnoho podnětů, se kterými se doposud nemuselo setkat. Tímto se mu rozšíří svět a rozvíjí s ním interakci. Záleží také na skutečnosti, co již dítě zná z prvního období. Později před nástupem na základní školu je dítě schopno myšlenkových operací na takové úrovni, že nepotřebuje skutečnost k uvědomění si dané situace. Vychází ze své představivosti, zvládne si v mysli vybavit minulost a pracovat s ní. Pokud jsou však informace chybné i na základě vlastní zkušenosti, Piaget je nepovažuje za nesprávné. Rozumí tím snahu ze strany dítěte porozumět světu. Myšlení je rozděleno na vnitřní a vnější. Vnitřní myšlení dítěte je bráno jako psychická aktivita, kdežto vnější vyjádří zvukovou (mluvenou) či písemnou formou. U zvukové formy hrají roli doprovodné projevy, jako jsou například gesta a mimika (Piaget, Inhelderová, 2014).

Podle Langmaiera a Krejčířové (2007) se u dětí předškolního věku rozvíjí slovní zásoba postupně dle věku a velmi individuálně. Dítě se pohybuje se svou slovní zásobou okolo

500-1000 slov. Před nástupem na základní školu by se slovní zásoba měla pohybovat okolo 3000 slov.

1.4 Institucionální zařízení pro děti předškolního věku v ČR

V dnešní době je mnoho možností, kde a jakým způsobem vychovávat dítě předškolního věku. Záleží pouze na zákonném zástupci, zda zvolí rodinnou výchovu, soukromou či státní nebo alternativní mateřskou školu, která rozvíjí dovednosti a poznatky z výchovy rodinné. Během této doby je však velmi nutné, aby si dítě osvojilo základní klíčové kompetence nezbytné před nástupem na základní školu (Kořátková, 2008).

Dále dle Kořátkové (2014) je vzdělávání určeno pro děti od dvou do sedmi let. Nejdůležitější je však povinný poslední rok v mateřské škole, který je zároveň přípravný před vstupem na základní školu. Pedagog by měl zajistit podnětné prostřední a individuální přístup ke všem dětem, podporovat spolupráci mezi dětmi a udržovat klidné a příjemné prostředí pro pobyt v mateřské škole. V tomto období je také žádoucí ze strany rodičů i pedagogů podporovat děti s mimořádným nadáním v různých odvětvích. Podle Stehlíkové (2018) se kromě kognitivní a emoční specifčnosti u dětí projevují také další odlišnosti, kterým je třeba správně porozumět, aby tyto děti byly lépe pochopeny, přijímány a respektovány. Z hlediska výtvarných projevů dítěte je možné analyzovat, na jaké úrovni se dítě nachází. Vrstevníci, kteří společně navštěvují mateřskou školu, se navzájem ovlivňují v mnoha ohledech a tak tomu je i například v kresbě.

1.4.1 RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání stanovuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích v České republice. Stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který navazuje vzdělávání na základní škole. Představuje základ pro tvorbu školních vzdělávacích programů, podle kterého se řídí pedagogové na základních školách. Dále se tímto kurikulárním

dokumentem řídí zřizovatelé vzdělávacích institucí a odborní či sociální partneři. Rámcový vzdělávací program je otevřeným dokumentem, který se v určitých časových etapách mění dle potřeb a zájmu dětí (RVP PV, 2018).

Důležitým výchozím materiálem pro tvorbu školních vzdělávacích programů jsou právě rámcové vzdělávací programy. „Mateřské školy mají stejně jako ostatní stupně škol možnost vytvořit si takový vlastní školní program, jenž nejlépe vyhovuje podmínkám, které jsou v místě nebo regionu, kde se nacházejí“ (Koťátková, 2014). Dále dle autorky vznikají ze školních vzdělávacích programů třídní vzdělávací plány, které bývají nejčastěji rozděleny dle ročního období. V třídních vzdělávacích programech se dále objevují podrobnější informace pro rodiče – např. kdy si můžou dítě vyzvednout z mateřské školy, kontakty na mateřskou školu, režim dne apod.

RVP PV udává celkem čtyři cílové kategorie, kterými jsou rámcové cíle, klíčové kompetence, dílčí cíle a dílčí výstupy. Rámcové cíle a klíčové kompetence se nachází v obecné úrovni a dílčí cíle s dílčími výstupy na úrovni oblastní. Záměrem rámcových cílů je rozvíjení dítěte, jako učení a poznání, osvojení hodnot a získání osobních postojů. V rámci klíčových kompetencí rozdělujeme kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální, personální, činnostní a občanské. Z nich se dále vyvozuje pět základních vzdělávacích oblastí – dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět. Tyto oblasti se navzájem prolínají a vychází ze schopností dítěte předškolního věku (RVP PV, 2018).

Dítě a jeho tělo

Tento okruh se soustředí na rozvoj pohybových a psychických schopností a dovedností dítěte, zlepšuje prostřednictvím různých manipulačních a grafických činností jemnou i hrubou motoriku. Je důležité v období předškolního věku zařazovat relaxační cvičení a pohybové cviky, které podporují zdravý růst dítěte. Zaměřuje se taktéž na oblast sebeobsluhy a každodenní činnosti - stolování, oblékání, hygiena, úklid hraček atd. (Koťátková, 2008).

Dítě a ten druhý

Tato oblast je zaměřena na zdokonalování různých sociálních dovedností a podporu vytváření vztahu s druhým dítětem či dospělou osobou. Zařazují se zde běžné verbální

i nonverbální komunikační aktivity, dramatické hry, čtení pohádek s estetickým poučením, interaktivní hry a výtvarné činnosti (Kořátková, 2008).

Dítě a společnost

V této sféře pedagogičtí pracovníci podporují socializaci dítěte i do širší společnosti, pomáhají dítěti osvojit si základní sociokulturní návyky a tradice. Řadí se zde například společná oslava narozenin a svátků, kulturní a sportovní akce, divadelní a další představení a v neposlední řadě výlety (Kořátková, 2008).

Dítě a svět

Do této oblasti se řadí především postupné vytváření určitého povědomí o světě a okolí, jeho zákonitosti a fungování, dále péče o životní prostředí a ekologie. Vhodnými činnostmi jsou například simulační situace v nebezpečných situacích, poznávání materiálu, výlety do přírody a seznamování s jinými kulturami (Kořátková, 2008).

Dítě a psychika

V této oblasti je důležité rozvíjet psychické funkce jako jsou paměť, myšlení, vnímání, kreativita, pozornost, vůle a city. Dále se zabývá oblastí týkající se jazyka a řeči. Vhodnou činností je například práce s materiálem, cvičení se základními číselnými pojmy, písmeny, symboly, hry pro procvičování paměti a rozvíjení divergentního myšlení (Kořátková, 2008).

2 DĚTSKÁ KRESBA

Jedním ze základních projevů dítěte hned vedle pohybu je výtvarný projev. Dítě touto symbolickou, však neverbální řečí vyjadřuje představy, pocity nebo také obavy. Velmi důležitou roli zde hraje hodnocení výsledků dítěte, kdy je nutné opírat se o jeho zdůvodnění, proč danou věc nakreslilo. Dětská kresba je považována za královskou cestu, která nám umožňuje poznat psychiku dítěte a prozradí další různé skutečnosti (Šimíčková Čížková, 2008).

Piaget, Indelharová (2014) tvrdí, že je kresba formou sémiotické funkce. Má místo mezi symbolickou hrou a také obraznou představou ve vývojové řadě.

Pedagog, rodič i kdokoliv jiný by měl dítě podpořit a ocenit jeho bohatost námětů a představ. Během hodnocení by se co nejméně měla dávat najevo nespokojenost a daným výsledkem, naopak je žádoucí jednat ohleduplně, přiměřeně, chválit techniku provedení, barevnost a zaplnění plochy (Šimíčková Čížková, 2008).

Davidová (2008) tvrdí, že je kresba pro dítě oblíbeným výrazovým prostředkem. Vyžaduje jen jednu dovednost a tu takovou, aby bylo dítě schopné udržet v ruce tužku.

2.1 Grafomotorický rozvoj dítěte a vývoj kresby

Podle Piageta, Indelherové (2010) v dětské kresbě existuje **nahodilý realismus**, kdy až během samotné kresby dítě určuje význam samotné kresby. Dále následuje **nepochopený realismus**, kdy dítě není schopno o spojení a sjednocení a tak klade jednotlivé prvky vedle sebe, aniž by vyjadřovaly celek. Po fázi nepochopeného realismu navazuje **intelektuální realismus**, kdy při této fázi vývoje kresby dítě znázorňuje vlastnosti daného objektu bez ohledu na vizuální perspektivu. Poslední fází dle autorů je **zrakový realismus**, kdy dítě kreslí opravdu to, co vidí z jeho pohledu i podle metrických poměrů dané předlohy.

Naopak podle Vágnerové (2007) se vývoj dětské kresby dělí na 3 fáze. První fáze presymbolická, senzomotorická je charakteristická čmáráním. Dítě čmárá především v batolecím věku. Druhá fáze přechází na symbolickou úroveň, kdy se čmárání stává

jakýmsi zobrazením reality dle dítěte. Třetí fází je fáze primárního symbolického vyjádření, kdy je dítě schopné pomocí kresby vyjádřit skutečnost.

Dle Lipnické (2015) jsou v úplných začátcích grafického projevu spojeny výtvarné projevy dítěte s radostí pohybu ruky a papíru a z čaranic, které na papíře zanechá barva. Dítě je samozřejmě kreativní bytost, proto s oblibou zkoumá předměty, na které by se dalo kreslit. Především své kresby zanechá na okolních předmětech například i na zdi. Nejdříve je čmárání bez kontroly a plánu. Jde o spontánní vyjádření a radost ze zanechané stopy. Grafický projevem je také ovlivňovaná dětská psychika. Vývoj jeho motorických i psychických funkcí se projevuje ve zvyšování motorických schopností. Grafické linie a tvary se postupně zdokonalují, pohyb ruky se při kreslení uvolňuje. Dítě se pomalou cestou učí, jak správně ovládat vlastní grafické záměry. Psaním nebo kreslením se pokouší vyjádřit především své dojmy nebo zážitky.

Dále grafomotorický rozvoj ovlivňuje technickou kvalitu jeho projevu, kdy jsou postupně tahy a čáry stávají dokonalejšími. Detaily jsou znatelnější a přesnější. Fyziologicky daným způsobem se grafomotorika dítěte vyvíjí individuálně a etapovitě. Proto se u dětí přibližně stejného věku vyskytují stejné znaky, kresby či písmo. Můžou se zde vyskytovat různé odchylky v kresbě vzhledem k individualitě dítěte.

Na základně několika autorských přístupů se snahou ukázat vývojové a věkem podmíněné limity byl sestavený **přehled grafomotorického vývoje dítěte v předškolním věku:**

Okolo **1 – 2 roku** dítě experimentuje s pastelkou. Nejprve ji drží v dlani křečovitě a těžkopádně, čmárá bez jakéhokoliv záměru různé čáry, pohybuje celou rukou při kreslení. Kolem **2 – 3 let** začíná správně používat tři prsty, kreslí spontánně a nakreslené tvary umí pojmenovat, krouživě čmárá klubíčka a spirály, nakreslí svislé a vodorovné čáry, napodobuje dospělého při kreslení kruhu či přímkou a postupně si fixuje správný úchop pastelky. Během **3 – 4 roku** života dítěte napodobuje kruhy, spirály a sluníčka. Začíná kreslit geometrické tvary – kříž (diagonální a řecký, čtverec a trojúhelník) avšak pojmový obsah si zatím nedokáže uvědomit. Znázorňuje postavy a čarami vyznačuje končetiny. Těmto kresbám říkáme hlavonožci (Lipnická, 2015).

Okolo **4 – 5 roku** se kresba zdokonaluje a podle Rosselineho (2001) se zde vyskytuje i transparentnost kresby. Ačkoli by měl být vidět jen zevnějšek, je vidět i vnitřek vyobrazeného objektu. Jedná se například o kresbu domu. Pokud se tyto prvky

transparentnosti objevují i po 10. roce věku dítěte, může být možnou příčinou mentální retardace. Dalším viditelným prvkem v kresbě je věc v pohybu, kdy se dítě na základě nedostatku vlastní zkušenosti s perspektivou a vyjádřením prostorových vztahů snaží zachytit daný pohyb. V tomto období přechází kresba do obrázkového stadia, kdy dítě nakreslí postavu i s končetinami a umí kombinovat různé geometrické tvary (čtverec, obdélník, trojúhelník). Co se týče inspirace, dítě kreslí především věci okolo sebe a naznačuje různé situace, se kterými se doposud setkalo. Dochází k rozvoji citu k barvám, ale zatím nepřesně vybarvuje předkreslené tvary.

Rosseline (2001) tvrdí, že mezi **5 – 6 rokem** již dítě spojuje body čarou, dokáže pracovat se štětcem, namaluje hlavní části postavy s trupem, nakreslí celou postavu a všechny její části a dokáže znázornit geometrické tvary jako je například sluníčko, dům, plot, auto, strom a všechny jeho části, symboly – vlnovky, smyčky, oblouky a napodobí písmo (velká tiskací písmena).

2.2 Vývoj kresby lidské postavy, časté motivy a jejich význam

Během předškolního období dítěte můžeme pozorovat časté náměty, které se při kresbě objevují. Mezi ně se například řadí kresba lidské postavy, zvířata, dopravní prostředky a stromy. Mají svůj specifický význam a určitou symboliku.

Kresba lidské postavy

Vůbec prvním námětem pro kresbu v období předškolního věku je kresba lidské postavy. Jelikož se dítě začleňuje a vrůstá do společnosti, člověk je pro něj důležitý. Přejímá od druhých návyky, hodnoty a také poznává své okolí. Proto je kresba člověka primárním námětem pro výtvarné zpracování. Nejdůležitější částí postavy je pro dítě obličej. V úplných začátcích kresby lidské postavy okolo 3-4 roku dítěte se objevují tzv. hlavonožci. Pro dítě nemá trup zprvu žádný význam, proto ho kreslí až v pozdějším věku. Nejdříve se jedná o kruhovou formu. Je to hranice, do které dítě zobrazuje nějaké lidské rysy, především ústa a oči. Uši se objevují jen ve výjimečných případech. Důležitější jsou však hodní a dolní končetiny (Uždil, 1978).

Podle Šimíčkové Čížkové (2008) je lidská kresba nejoblíbenějším a také nejčastějším námětem pro dítě. Mezi třetím až čtvrtým rokem dítě kreslí lidskou postavu a výjimečně již dříve v závislosti na tom, jak často dítě kreslí. Záleží také na nadání samotného dítěte a na úrovni jeho výchovné stimulace v rodinném prostředí. S tímto názorem částečně souhlasí Vágnerová (2007), která tvrdí, že námětem dětské kresby většinou bývá lidská postava nebo také to, co dokáže upoutat jejich pozornost a nejvíce je v tu danou chvíli zajímá.

Dítě si postupně začíná uvědomovat samo sebe, své vlastní tělo a jeho jednotlivé části a tak dítě do kresby lidské postavy promítá samo sebe a také užívá postupně stále více detailů (Davido, 2008).

Období, kdy přichází tzv. **dvojdimenzionální kresba**, je mezi pátým rokem života dítěte. Na první pohled je vidět, že je hlava větší než samotný trup, jelikož má hlava pro dítě mnohem větší význam. Také ji rovnou navazuje na trup, tudíž krk zcela vynechá. Na hlavě jsou vlasy a lze pozorovat nerovnost horních i dolních končetin. V mnoha případech dolní končetiny navazují na obrysovou linii trupu a jsou daleko od sebe. V období šestého roku se kresba stále zdokonaluje a zachycuje reálné proporce těla. Tuto kresbu označujeme jako montovanou, kdy se jednotlivé části těla připojí k sobě. Výrazné bývají horní končetiny směřující do stran, jsou napojené k trupu. Dochází ke znázornění oblečení a objevují se další detaily, jako jsou například uši a vlasy. Také na základě délky vlasů dítě může rozlišit pohlaví dané postavy. Okolo sedmého roku dítě znázorňuje krk jako mezičlánek, zdokonaluje účes a oblečení obohacené dle dané představy. Ruce jsou napojené ve správném místě a nohy jsou blíž k sobě (Šimíčková Čížková, 2008).

Pokud kresba postavy dle Rosselineho (2001) nejeví žádné výrazné odchylky, vývoj dítěte probíhá v pořádku a zcela normálně se vyvíjí. Je pravděpodobné, že socializace probíhá v pořádku a dítě netrpí žádnými výraznými problémy psychického rázu. Pokud jsou ale nějaké části záměrně deformovány, může to značit nějaké emoční, psychické či sexuální problém. Jestli je postava neúměrně velká nebo naopak malá, může vyjadřovat pocity méněcennosti nebo naopak chce vyzdvihnout svou osobu nad ostatními, kdy si připadá výjimečné a jedinečné. Důležité jsou také rysy na obličeji. Pokud dítě nakreslí otevřená ústa s vyceněnými zuby, výraznou bradu nebo výrazně rozdělené obočí, může mít jisté sklony k agresivitě. Čím více je dítě agresivnější, tím více jsou tyto detaily zvýrazněny a podtrženy.

Naopak dítě se **sexuálními problémy** nebo trpí například problémy ve vztazích s matkou dle Rosselineho (2001) dítě často kreslí deformované ruce, příliš dlouhý nos, výrazné genitálie i znázorněná prsa. V této kresbě mohou také tyto detaily chybět. Nenakreslí ústa či ústa s jazykem nebo horní končetiny. Projev v kresbě je samozřejmě individuální. Z celkové kresby lidské postavy je možné získat a následně analyzovat hned několik důležitých údajů, které vycházejí z vývojového profilu dítěte. Je důležité všimnout si zpracování různých detailů, zvláštností a proporcí těla.

Kresba zvířete

Podle Uždila (1980) se postava zvířete rodí z postavy člověka. Dítě v předškolním věku chová velmi citlivý a kladný vztah k přírodě a cítí jisté sympatie ke zvířatům. Nejdříve se motiv zvířete výrazně neliší od postavy lidské, ale jeho odlišnosti lze vyzorovat v mnoha detailech. Například růžky, parohy, ocas nebo srst zvířete. Dítě přidává zvířeti prvky, které jsou výrazně charakteristické pro dané zvíře. Zvíře je nejvíce vyobrazeno z profilové části a často pouze nakreslí hlavu. Podobně dle Davida (2008) je postava zvířete nejčastěji vyobrazována horizontálně a také většinou z profilu, aby byly zaznamenány všechny typické rysy zvířete. Z kresby lze pozorovat a později analyzovat různé odchylky či problémy například s agresí. V tomto případě dítě kreslí zvíře v pohybu se sklony k útoku. Naopak jestli kreslí zvířata roztomilá, skrytě vyjadřuje touhu po lásce a hýčkání od svého okolí. Nejčastější námětem pro kresbu zvířete jsou domácí mazlíčci, kteří s největší pravděpodobností symbolizují správný a vhodný průběh socializace dítěte. Dalším námětem pro kresbu je pták, který má symbolický význam obzvláště, pokud je nakreslený v hnízdě. Vyjadřuje představu o domově, péči a lásce. Mystický význam má také pták zachycený v letu.

Kresba stromu

Kresba stromu je velkým krokem v kresbě dítěte předškolního věku. Symbolizuje jakési zakotvení dítěte v rodině a společnosti. Je však důležité sledovat celou strukturu stromu (kořen, kmen, větve, listy, detaily), jelikož může symbolizovat jeho vnitřní „já“. Strom je symbol plodnosti, růstu a síly. Je možné ho interpretovat jako symbol člověka. Zprvu dítě kreslí nerovnoměrné čáry a různé grafické obrazce stejně jako u kresby lidské postavy. Později kreslí kmen a zem, do které strom zakoření. Dále obohacuje strom o detaily (Rosseline, 2001).

Podle Davida (2008) kmen symbolizuje jedincovo „já“. Pokud je kmen nějakým způsobem poškozený či zdeformovaný, může značit méněcennost či trauma z minulosti dítěte. Pokud je naopak kmen široký, může symbolizovat materiální zabezpečení nebo uplatnění dítěte ve společnosti. Důležité jsou také dekorativní prvky, které je možné na kresbě stromu analyzovat. Například květy, pupeny mohou symbolizovat radost ze života a celkovou pohodu v životě dítěte.

Kresba domu

Dům neodmyslitelně patří mezi nejoblíbenější motivy kresby dětí předškolního věku. Davido (2008) kresbu domu usuzuje dle toho, co obsahuje. Kresbu hodnotí dle běžných materiálních prvků, kterým je dům vybaven. Například okna, dveře, komín, zahrada, střecha, plot nebo cesta k domu.

„Dům lze interpretovat jako rodinné teplo a přístřeší“ (Davido, 2008, s. 39).

Vyobrazení cesty k domu má také své symbolické vysvětlení. Jestli je tato cesta černá nebo červená, může dítě trpět úzkostí nebo být agresivní. Pokud nakreslí dům odpudivý, zchátralý a celkově ne moc vzhledný, může mít pocity méněcennosti, cítí se utlačováno v prostředí rodiny či okolí. Také nemusí v tuto chvíli například probíhat socializace v pořádku. Jako ideální dům a útočiště dítě kreslí hrady a zámky. V tomto případě má pocit ideálního zázemí. Dům přes celou plochu papíru značí to, že si dítě přeje být milováno a opatrováno. Dále kresba domu uprostřed papíru s otevřenými okny symbolizuje dítě klidné a přívětivé. Naopak kresba malého domu bez oken značí dítě úzkostné a osamělé. V tomto případě je žádoucí zjistit příčinu a poskytnout dítěti oporu.

Podle Müllera (2014) je zobrazení domu odkaz rodinného zázemí dítěte. Lze zde vysledovat osobnost dítěte a jeho vztahy v rodinném prostředí.

Velmi podobného názoru je také Rosseline (2001), který tvrdí, že je důležité posuzovat kresbu dle materiálního vybavení a zda dům působí přívětivě či harmonicky, s okolními cestami a zahradou. Velmi častým příznakem afektivity u dítěte značí kresba domu s malými okny, dveřmi nebo tyto detaily zcela chybí. Jsou spojeny s emoční labilitou a pocitem méněcennosti dítěte. Také pokud jsou vyobrazené domy dva, dítě tímto dává najevo například oddělené bydliště rodičů, kdy určitou dobu tráví u matky, poté u otce. To samé v obdobném stylu kreslí děti z dětských domovů, které touží po zázemí a úplné rodině.

2.3 Barvy a jejich význam

U dětské kresby se lze zaměřit na užití barev, které mají svůj vlastní význam. Například modrá symbolizuje mír, červená u nemocných dětí má sytější odstín, zelená představuje naději a žlutá víru a štědrost. Použití barev má psychologický charakter, avšak je důležité přihlížet k věku samotného dítěte. Pomocí odstínu a hustoty barvy můžeme sledovat určité skutečnosti a později je analyzovat. Pokud dítě používá teplé a jasné odstíny (žlutá, oranžová, bílá), je nejspíš vyrovnané a dobře adaptované. Obvykle volí kombinaci až šesti barev. Pokud však používá například jen dvě barvy, které jsou spíš bledého odstínu, dítě je introvertní a tak s ním mnohem hůře dokážeme navázat vztah. Užití barev má na dítě samozřejmě vliv i aktuální móda a kultura, ve které dítě žije. Pokud však používá barvy, které se neshodují se skutečností a jsou nepřiměřeně odlišné, je možné uvažovat o daltonismu, což je vrozená barvoslepost (Davido, 2008).

Podle Kulky (2008) použití **modré barvy** okolo šestého roku značí sebekontrolu a velmi dobrou adaptaci na prostředí, ve které dítě žije. Podle Šickové Fabrici (2002) je tato barva chladná a vyjadřuje v psychoanalytickém kontextu například vztah s matkou. Považuje ji za barvu moře či nebe. **Černá barva** má dle Jebavé (1997) dva významy. Plnost nebo také absolutní nedostatek. Tato barva je velmi kontrastní a může znamenat chaos, temnotu nebo propast. **Červenou barvu** podle Šickové Fabrici (2002) používají děti hyperaktivní. Symbolizuje oheň, sílu a vitalitu. Dle Jebavé (1997) může znamenat válku, ale i lásku v pozitivním smyslu. Je to barva, která symbolizuje zlé i dobré znamení. **Žlutá barva** je symbolem zlata, světla, vědění i rozumu. Je to barva nejjasnější a navozuje příjemné pocity míru a vitality. Dále podle autorky Šickové Fabrici (2002) zle **zelenou barvu** považovat za barvu se silným sociálním cítěním, jelikož je to rovnováha barev žluté a modré. Navozuje pocity klidu a spokojenosti.

„Dítě využívá v kresbě dvojí barvy, a to odstíny, jež napodobují přírodu, anebo se nechá vést nevědomím. Samotnou kresbu lze interpretovat jako vypovídající hodnotu o osobnosti a myšlení dítěte“ (Davido, 2008, s. 35).

2.4 Program rozvoje grafomotoriky a podpory psaní

Pro dětskou kresbu je důležitý rozvoj jemné a hrubé motoriky, který následně navazuje na přípravu k psaní.

Synek (1974 in Mlčáková, 2009) rodičům i pedagogům na rozdíl od dnešní doby doporučoval vést děti k přiměřeným grafickým projevům, které počínaly čmáráním. Vydatná příprava na psaní je dobře motivované rytmické čmárání, které bylo doprovázené říkankami a to především ne v sedu, ale ve stoje. Grafomotorické činnosti by děti neměly vykonávat v sedu, jelikož se při psaní v sedu objevují nežádoucí návyky a děti si neosvojí potřebný svalový tonus. Dle Synka se děti mají svobodně vyjádřit čmáranicí nebo zanecháním stopy mokré houby na tabuli. Tyto aktivity budou sami poté vyhledávat a nacvičí při nich dobrou pohybovou koordinaci. „ Podporujeme Synka (1974), který varuje před předčasným přechodem ke kresbě. Při kresbě se děti většinou snaží o přesné vedení linie, což může vést k tenzi, případě ke grafospasmům. Grafická linie pak zůstává křečovitá a křečovitost se přenáší i do vlastního psaní (Mlčáková, 2009)“. Tichá (2000 in Mlčáková, 2009) pro rozvoj jemné motoriky a odstranění únavy doporučuje hry s prsty vlastní ruky. Například kombinace obkreslování ruky s říkankami a dotyky prstů.

Jako prevenci proti poruchám psaní se využívají didaktické hry například ve spojení s různými říkankami, hrami nebo výtvarnými a pohybovými činnostmi. Tyto činnosti mají svůj obsah, který když je dostatečně promyšlený a přizpůsobený dětem daného věku, může mít velmi příznivý edukační a terapeutický vliv. Pokud mají děti získávat správné grafomotorické návyky, musí být zvoleny vhodné didaktické činnosti. Tyto činnosti jsou například hry s orientací v prostoru, procvičování jemné a hrubé motoriky a v neposlední řadě také činnosti, které procvičují artikulační orgány - měkké patro, jazyk, dolní čelist a rty (Lipnická, 2015).

Aby dítě pochopilo proces psaní, je důležité rozvíjet a podporovat jeho kognitivní procesy (myšlení, řeč, paměť, pozorování a představitost) prostřednictvím činností jako jsou například odlišovat a třídit určité informace od ostatních, uvažovat o nich a proces psaní zpracovávat myšlenkovými postupy po obsahové i formální stránce, přijímat pokyny, informace a náměty, které vyvolávají potřebu psát atd. Existuje mnoho dalších aktivit, které lze využít před nástupem na základní školu a přitom podporují správné

grafomotorické návyky. Jedná se například o držení tužky třemi prsty (ukazovákem, palce a zespodu prostředníkem), při které je lepší použít trojhrannou tužku. Důležité je také soustředění, kdy dítě věnuje plnou pozornost na dané cvičení, jako jsou pracovní listy a nejlépe aby u něj setrvalo co nejdéle dobu (max. 15 minut). Také správné sezení u činnosti je důležité. Záda jsou rovná, nohy se opírají o zem, předloktí o plochu stolku, sklon hlavy by měl vyhovovat správnému sezení u stolku, který je přiměřené výšky. Vzdálenost mezi očima a papírem by neměla být menší než 30 cm (Lipnická, 2015).

3 CÍL VÝZKUMNÉ ČÁSTI A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Podle Bednářové, Šmardové (2009) je kresba vhodnou terapeutickou činností k navazování kontaktu s dítětem. Kresba je prostředek, díky kterému získáváme mnoho podstatných informací. Odhaluje vztahy a emocionalitu dítěte, jeho vývojovou úroveň, schopnost komunikace a postoj. Pomocí kresby lze sledovat vývoj osobnosti a intelektu.

Vzhledem k tématu této bakalářské práce se výzkumná část zabývá analýzou kresebných projevů dětí předškolního věku prostřednictvím kresby lidské postavy. Vychází z poznatků zjištěných v teoretické části, která je zaměřena na charakteristiku vývoje dítěte předškolního věku, sociální rozvoj a fáze vývoje dětské kresby.

Hlavní cíl: Analýza dětské kresby lidské postavy u dítěte v mateřské škole

Z výše uvedeného hlavního cíle vyplývá následující výzkumná otázka:

Jaká je kvalitativní úroveň kresby lidské postavy dětí v předškolním věku?

4 VÝZKUMNÁ METODA

Jako jedním z prvních autorů, kteří využívali kresby lidské postavy, byl podle Davida (2008) **M. C. Schuyten** (1904). Avšak za největší průkopnici využívající kresbu lidské postavy byla F. L. Goodenoughová (1926), která se zabývala vztahem mezi kvalitní kresbou a dobrým prospěchem ve škole. Všimla si, že s rostoucím věkem dítěte přibývají detaily a zvyšuje se jejich preciznost a správnost zobrazení. Její test je postaven z pohledu zkoumání intelektu dítěte na základě kresby. Postava je dle Goodenoughové rozdělena na 51 prvků, podle kterých výslednou kresbu hodnotí. Součet bodů je podle sestavené tabulky přiřazen k mentálnímu věku dítěte (Šturma, Vágnerová, 1982).

Tento test kresby lidské postavy byl Jaroslavem Šturmem a Marií Vágnerovou v roce 1982 upraven a standardizován i pro českou populaci. Je určen pro děti od 3 do 11 let. Lidské postava je rozdělena na 35 prvků, z nichž 20 hodnotí způsob provedení kresby a zbývajících 15 je zaměřeno podle obsahové stránky. Sečtením jednotlivých bodů se získá obsahový skóre (Šturma, Vágnerová, 1982). Seznam jednotlivých bodů, dle kterých se kresba hodnotí, je uveden v příloze č. 2.

Každý prvek vyskytující se v kresbě představuje jeden bod. Pokud se zde daný prvek nevyskytuje, neuděluje se žádný bod. Velký počet bodů získávají jedinci mentálně vyspělí s vysokou úrovní inteligence, děti soustředěné a naopak nízký počet bodů získávají jedinci s kombinovanými vadami, s těžkým smyslovým postižením a také jedinci s nízkou úrovní rozumových schopností (Šturma, Vágnerová, 1982).

Hlavní metoda, která byla v této výzkumné části použita, je analýza dle testu kresby lidské postavy právě dle české modifikace autorů Jaroslava Šturmy a Marie Vágnerové.

Dle kreseb lidských postav lze prakticky doložit fáze vývoje kresby dětí předškolního věku od tří let. Součástí dané metody je rozhovor, který velmi úzce souvisí se samotnou analýzou dětské kresby. Na základě rozhovoru můžeme posoudit vztah mezi nakreslenou lidskou postavou a dítětem. Také metoda pozorování je důležitou součástí. Díky této metodě zkoumáme míru soustředěnosti nebo si všimáme dalších odchylek, které se zde mohou objevovat.

Pro zpracování výzkumné části bakalářské práce byly použity postupy a metody: **pozorování, rozhovor, analýza kresby, analýza školních záznamů dětí, analýza literatury týkající se dětské kresby**

5 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Výzkumný soubor je tvořen šesti dětmi z mateřské školy v Olomouckém kraji v období školního roku 2019/2020. ¹ (podrobněji viz. Tabulka č. 1)

Tato mateřská škola se nachází přibližně 2 km od centra města Olomouce. Mateřskou školu tvoří dvě třídy, které jsou rozdělené dle věku dětí. Navštěvují ji děti ve věku od dvou do sedmi let.

Tabulka č. 1 – Přehled zúčastněných dětí ve výzkumu dle věku a pohlaví

Věk	Chlapci	Dívky
4 roky	0	1
5 roků	2	0
6 roků	1	2
Celkem	3	3

Dětem byl tento úkol přiřazen tak, aby nijak nenarušoval a plně korespondoval s podtématem, které bylo zvoleno na daný týden. Úkol tedy mohl být zařazen do podtématu a nebyl tedy nijak narušen výchovně vzdělávací proces.

5.1 Průběh sběru dat

Sběr dat proběhl v období 20. – 24. 1. 2020. S dětmi jsem pracovala individuálně dle časových možností, nejvíce však při spontánní činnosti po příchodu do mateřské školy. Každé dítě dostalo bílý papír o velikosti A4, potřebné psací potřeby apod. Jasným úkolem bylo nakreslit lidskou postavu jakýmkoliv způsobem, jak nejlépe dovede a bez ohledu na časové omezení. Dva chlapci kresbu pána odmítli a s nadšením pokračovali v konstruktivních a námětových hrách. Po krátkém rozhovoru s nimi jsem usoudila, že nemají moc kladný vztah ke kreslení a dávají přednost hrám s kamarády v herně. Dále jsem nenaléhala pro změnu jejich názoru a nechala je věnovat se jiným spontánním aktivitám. Ostatní děti však plnily úkol s radostí. Šestiletým dětem trvala kresba podstatně

---

¹ Mateřská škola si přála zůstat v anonymitě.

déle (okolo 15-20 minut), kdežto dětem mladším šesti let okolo 5-10 minut. Pokud si dítě bylo jisto, že má hotovo, výslednou kresbu odevzdalo. Dvě dívky však prosily, zda si obrázek smí vzít domů a dát ho mamince. Na základě požadavku rodičů jsem děti nechala jednat svobodně dle jejich uvážení a použila k analýze kresby pouze šest výtvorů.

Všechny rodiče zúčastněných dětí byli požádáni dne 13. 1. 2020 o písemný souhlas se zveřejněním výsledků analýzy kresby jejich dítěte dle pravidel GDPR. Nikdo ze zákonných zástupců neměl žádné výhrady kromě jedné – dítě se zúčastní výzkumu dobrovolně, což jsem zohlednila při dotazování samotných dětí.

6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V následující části budou prostřednictvím případových studií představeny kresby lidské postavy jednotlivých dětí a bude posuzována jejich kvalitativní úroveň s přihlédnutím k základním informacím z rodinného prostředí.²

6.1 Kresba č. 1 - Zuzanka (6 let)

Zuzanka pochází z úplné rodiny. Má mladšího bratra a také spoustu dalších členů rodiny, o kterých velmi ráda mluví. Nejčastěji má však své kamarády ze školky a také paní učitelku. Právě ona byla námětem pro kresbu lidské postavy. S paní učitelkou má velmi dobré vztahy. Kdykoliv je Zuzanka s něčím nespokojená, obrací se nejprve na paní učitelku a poté v odpoledních hodinách na svou maminku. Je velmi klidné povahy, má ráda kreslení a její nejoblíbenější námětová hra je hra „na rodinu“. Během pozorování nejčastěji Zuzanka oslovovala své kamarádky ze školky, aby si s ní šly hrát do herny právě na zmiňovanou rodinu.

Zuzanka ihned po zadání úkolu usedla ke stolu a začala kreslit. Při kresbě používala špetkový úchop, seděla na celé ploše židle. Vnímala i vnější komunikační šumy, ale ty ji nijak v kresbě neovlivnily. Soustředila se na kresbu a během ní často zdůvodňovala, proč daný prvek kreslí. „Já nakreslím paní učitelku, protože ji mám moc ráda.“ Po dokončení obrázku a odevzdání Zuzanka opět vysvětlila, že namalovala paní učitelku, kterou má moc ráda.

Po krátkém rozhovoru Zuzanka objasnila, proč dané prvky paní učitelce nakreslila. Koruna na hlavě znázorňuje to, že paní učitelka je královnou školky. V ruce drží růže, jelikož to jsou nejoblíbenější květiny paní učitelky. Ze země rostou tulipány pestrých barev, o kterých se paní učitelka nedávno zmiňovala a kreslila je se Zuzankou při spontánních činnostech v minulých dnech. Dále vysvětlila, proč namalovala Slunce s mrakem. Je krásné počasí a díky Slunci můžou květiny růst. Zuzanka ví, že bez světla se květinám moc nedaří, proto na ně musí svítit Slunce. Na obloze se rovněž vyskytují vrány, které děti pozorují při pobytu venku v zimě.

---

² Jména dětí byla na základě písemného souhlasu pozměněna.

Zuzanka na pastelky silou netlačila, měla správný úchop. V kresbě využila více než šest barev. Použila teplejší odstíny jako je žlutá, oranžová a bílá, což podle Davida (2008) znamená, že je dítě nejspíš dobře adaptované a vyrovnané. Zuzanka při pobytu ve školce nejví nejistotu, naopak se usmívá a věnuje se hrám s kamarády.

Oči jsou znázorněny jako dvě tečky, pusa je otevřená. Nos zcela chybí. Chybí také detaily - například řasy nebo obočí. Na hlavě zcela chybí vlasy, naopak je zde detail v podobě korunky s diamanty. Hlava je téměř stejně velká jako trup, kolena jsou znázorněna. Paže jsou upažené vzhledem k trupu. Kresba je doplněna o bohaté detaily – tulipány, růže, vrány, Slunce a mrak. Dle Lipnické (2015) mezi 5 – 6 rokem dítě spojuje body čarou, namaluje hlavní části s trupem a znázornila geometrický tvar (Slunce), což dívka splnila. V obsahovém skóru dívka získala 9 bodů. Rovněž 9 bodů získala i ve formálním obsahu. Její kresba by mohla být obohacena o detaily na obličeji (nos, řasy, obočí) a vlasy, což v období kolem 6 roku děti již běžně znázorňují a detaily neopomíjejí. Kresbu lze hodnotit jako zdařilou vzhledem k věku dívky.

6.2 Kresba č. 2 – Adélka (6 let)

Adélka je z úplné rodiny. Často mluví o věcech, o které se aktuálně zajímá a vyhledává především společenské a námětové hry. Při spontánních činnostech nejraději kreslí časté náměty dětské kresby a navléká korálky, které značně rozvíjí její jemnou motoriku. Veronika je velmi pilná a každou požadovanou činnost ze strany paní učitelky dokončí.

Při kresbě se velmi soustředila a nechtěla být ničím rušena. Pečlivě vybírala barvy, které použije a věnovala se pouze zadanému úkolu. Úchop pastelky byl zcela správný, stejně tak jako sed u stolu.

Při rozhovoru Adélka vysvětlovala, proč paní učitelku zrovna takto namalovala. „Nakreslím paní učitelku, protože ji mám moc ráda a je moc hodná.“ Paní učitelka má na sobě barevné šaty, protože v běžném životě nosí převážně černou barvu oblečení. Adélka se domnívá, že by jí barevné šaty mohly slušet víc než černé oblečení. Na okrajích sukně šatů jsou volánky a na koruně růžový diamant, jelikož má Adélka ráda ozdoby na různých předmětech. Výrazně modré oči, stíny na očích a modrá pusa představuje paní učitelku, která přišla v minulých dnech do školky za „paní Zimu“ vzhledem k tématu, které měly děti minulý týden. Oči, které Adélka nakreslila, jsou vzhledově podobné takovým, které kreslí samotná paní učitelka.

Hlava je v poměru k trupu trochu větší, než je skutečnost, naopak na obličejích jsou viditelné velké modré oči obohacené o řasy a oční stíny. Na hlavě se nachází detail koruny s diamantem. Prsty nejsou ve správném počtu a ruce jsou spíše deformované. Boty jsou obohaceny o podpatek, nohy jsou jinak barevné. Postava je vyobrazena ve sklonu, nestojí rovně. Vedle postavy je vyobrazené velké srdce, které podle Adélky symbolizuje lásku k paní učitelce. Podle Piageta, Indelherdové (2014) je poslední fází dětské kresby zrakový realismus, kdy dítě nakreslí to, co opravdu vidí z jeho pohledu i podle metrických poměrů dané předlohy. Lze usoudit, že v této kresbě pracovala Adélka spíše s fantazií, naopak mimo výzkum kreslí daný objekt dle předlohy i podle metrických poměrů. Lipnická (2015) tvrdí, že pokud dítě spojilo jednotlivé body čarou a nakreslí celou postavu, probíhá správný grafomotorický vývoj. Ten se bude nadále vyvíjet a obohacovat o detaily. Adélka získala v obsahovém skóru 14 bodů, ve formálním skóru 13. Kresbu lze hodnotit jako průměrnou či nadprůměrnou vzhledem k věku dívky.

6.3 Kresba č. 3 – Tereзка (4 roky)

Tereзка pochází z úplné rodiny. Má jednoho staršího bratra, který bydlí již řadu let od rodiny se svou přítelkyní. Má také sestru, dvojče, se kterou tráví poměrně dost času pobytu ve školce. Dívky si většinou spolu kreslí nebo hrají námětovou hru „na rodinu“ s ostatními kamarády v herně.

Tereзка bez dlouhého přemýšlení usedla ke stolu a začala kreslit, jelikož je to její oblíbená činnost. Úchop pastelky byl správný, stejně tak jako sed u stolu. Její sestra si zatím hrála v herně a přišla se během úkolu na Terezku podívat, jak se jí daří. Řekla, že to má moc hezké a odešla si hrát zpět do herny.

Při rozhovoru Tereзка popisovala, proč nakreslila zrovna svou maminku a sestru. Po dotázání, jakou osobu má nejradši, odpověděla maminku, tatínka, sestru, bratra a paní učitelku. Růžové šaty, které nakreslila, opravdu maminka ve skutečnosti vlastní. „Maminku mám moc ráda a proto tam má ty srdíčka.“ zdůvodnila Tereзка. V kresbě však

znázornila dlouhé blond vlasy, které maminka ve skutečnosti nemá. Po dotázání řekla, že takové vlasy se jí moc líbí a takové má právě její oblíbená hlavní hrdinka z dětského filmu, který nedávno viděla. Sestra vedle maminky má na sobě modré šaty a baleríny, které v daný den opravdu měla na sobě. Černé vlasy znázornila také nereálně, protože takové vlasy se jí líbí a má je Sněhurka z dětské pohádkové knížky, kterou četly s maminkou a sestrou včera večer před spaním. Obě dvě postavy se usmívají, protože mají dobrou náladu. Ptáci jsou na obloze a sedí na větvích. „Je krásné počasí a takové ptáky pozorujeme venku s paní učitelkou.“ říká Terežka. V levém dolním rohu jsou dvě spadená jablka ze stromu, které ptáci naklovli. „V těch černých dírách bydlí červíci.“ zdůvodňuje Terežka. Nakreslila také Slunce, protože je krásné počasí.

Hlava je v poměru s trupem menší, také ruce jsou nepřiměřeně dlouhé vzhledem k poměru trupu. Obličej má oči obohacené o detail řas, naopak zde zcela chybí nos. Nohy Terežka neznázornila, tudíž nemohly být hodnoceny. Chodidla nakreslila jen jako dvě špičky. Kresba je obohacena o mnoho dalších detailů – ptáci na větvích, druhá postava, nebe, tráva, Slunce a jablka. Na šatech jsou znázorněna srdíčka, která symbolizují lásku k mamince. Je však důležité si všimnout i ostatních detailů jako je například jablko, které má v sobě díry. Dle několika autorů díry v objektech symbolizují nejistotu, trápení či udává varovný signál o pomoc.

Tuto kresbu můžeme označit podle Šimíčkové Čížkové (2008) jako montovanou, kdy se jednotlivé části těla připojí k sobě. Ve věku mezi 4 – 5 rokem dle Lipnické (2015) dítě naznačuje situace, se kterými se doposud setkala. Je schopné nakreslit postavu i s končetinami a umí kombinovat jednotlivé geometrické tvary. Dívka získala v obsahové části 11 bodů a ve formální části 8 bodů. Celkem získala 19 bodů po součtu obsahového i formálního skóru. Kresbu lze posoudit jako průměrnou či napřůměrnou, jelikož je obohacena o mnoho detailů, v neposlední řadě i o druhou lidskou postavu.

6.4 Kresba č. 4 – Petr (5 let)

Pěťa je z úplné rodiny a bydlí s rodiči nedaleko školky. Rodiče jsou Francouzi a s Pěťou komunikují ve francouzském i v českém jazyce. Rodiče má moc rád, chová k nim kladný vztah. Je klidné povahy a moc nápadně se neprojevuje. Jeho nejoblíbenějšími činnostmi jsou jakékoliv konstruktivní hry. Nejraději staví dřevěné vláčkodráhy a domy z lega. Hraje si nejraději pouze s jedním kamarádem a větší kolektiv nevyhledává. Děti se však nestrání, spíš pouze přihlíží na činnosti, které děti dělají. Aktivitám se nebrání, avšak působí jako introvert. Po rozhovoru s rodiči doma komunikuje bez problému a má klidnou povahu.

Po zadání úkolu zanechal spontánních činností, automaticky uklidil hračky a šel si sednout ke stolu. Dlouho přemýšlel nad výběrem správných barev, které se mu líbí. Kreslení není jeho nejoblíbenější činností. Ve výsledku nakreslil tatínka, který má namířeno na karneval. Po dotazování, proč má na sobě šaty a má růžové vlasy tiše odpověděl, že neví a na hlavě má paruku. Kresbu odevzdal a šel se zpět věnovat spontánní hře.

Hlava je poměrně větší vůči trupu, avšak detaily nechybí. Na očích jsou namalované řasy. Nos i pusa nechybí. Tatínek má na sobě šaty a nohou modré boty. Barvy však nejsou příliš reálné, stejně jako šaty pro postavu mužského pohlaví. Hlava prosvítá skrz vlasy. Prsty jsou ve správném počtu a ruce nejsou stejně dlouhé.

Podle Lipnické (2015) se tato kresba vyvíjí přiměřeně, je třeba však sledovat různé odchylky a detaily, které bychom neměli opomíjet. Pokud však používá barvy, které se neshodují se skutečností a jsou nepřiměřeně odlišné, je možné také uvažovat o daltonismu, což je vrozená barvoslepost (Davido, 2008). Je však možné, že měl Pět'a jiný důvod použít tyto barvy, aniž by to souviselo s daltonismem. V obsahové části získal 13 bodů a v obsahové části 14 bodů. Domnívám se, že kresba by mohla být obohacena o více detailů a mohly by být využité jiné barvy dle skutečnosti. Celkový zisk je 27 bodů, tudíž kresbu lze hodnotit jako průměrnou na základě věku.

6.5 Kresba č. 5 – Karlík (6 let)

Karlík žije se svou úplnou rodinou nedaleko školky. Nemá žádného sourozence, ale chtěl by mladšího bratra. Při spontánních aktivitách nevyhledává kreslení, naopak velmi rád staví domy a mrakodrapy z lega. Celkově konstruktivní hry ho baví nejvíce. Nemá problém s vyjadřováním, je velmi živý a hlasitý. Při jakémkoliv sporu okamžitě vyhledává maminku a žádá si ji u sebe. Je nejistý a plačtivý v těchto situacích.

Při zadání úkolu reagoval pozitivně a neměl žádný problém. Usedl ke stolu a okamžitě sáhl po černé barvě. Úchop pastelky byl správný a sed u stolu také. Žáda byla rovná a nohy měl pod stolem. Nereagoval na volání kamarádů z herny a začal malovat. Výslednou kresbu odevzdal a dále se nevyjadřoval. Čekal na pochvalu od paní učitelky. Po pochvale se usmál a běžel si hrát za zmiňovaným kamarádem, kterému hned sdělil, že ho právě namaloval.

Po dokončení kresby proběhl krátký rozhovor s Karlíkem. Námětem na kresbu lidské postavy je jeho nejbližší kamarád ze školky, se kterým tráví nejvíce času a má ho velmi rád. „Namaloval jsem ho, protože si spolu budeme zase hrát a já ho mám moc rád.“ Postava má na nohou modré papuče, které ve skutečnosti jeho kamarád nosí ve školce.

Namalovaný kamarád má na sobě celé černé oblečení, které reálně příliš nenosí. Naopak boty barevně vystihl, jelikož kamarád nosí modré papuče. Hlava je v poměru k trupu přiměřená, není však obohacena o možné detaily. Krk je příliš dlouhý a paže se nepřipojují k tělu v reálném místě. Prsty jsou znázorněny jako čáry, navíc ve špatném počtu. Nohy jsou daleko od sebe. Kresba neobsahuje žádné další detaily, které by mohl Karlík nakreslit například do pozadí.

Chlapec využil ve větší míře černou barvu. Dle Jebavé (1997) má tato barva dva významy – plnost či absolutní nedostatek. Může značit chaos, temnotu nebo propast. Karlík je spíše introvertní, tudíž je třeba všimnout si dle Rosselineho (2001) různých odchylek v kresbě, které nám můžou prozradit určité zvláštnosti a analyzovat hned několik důležitých údajů. Podle Lipnické (2015) by kresba vzhledem k věku dítěte mohla být obohacena o více detailů, ale tvar postavy je zachován. V obsahové části Karlík získal 9 bodů a ve formální části 13 bodů. Celkový skóre činí 22 bodů, tudíž lze kresbu hodnotit jako průměrnou vzhledem k věku dítěte.

6.6 Kresba č. 6 – Max (5 let)

Maxík žije se svou úplnou rodinou nedaleko mateřské školy. Má mladšího bratra, který chodí do vedlejší třídy. Často se na něj během pobytu dne ve školce ptá. Vždy po rozloučení ráno mu věnuje vřelé objetí. Nejčastěji z rána přemýšlí, jakou hru si vybere. Nejraději má hry konstruktivní a kreslení se příliš nevěnuje ani při spontánních činnostech.

Po příchodu do třídy šel za paní učitelkou a poté mu byl přidělen daný úkol. Sedl ke stolu, velmi nevhodně, tak byla potřeba mu připomenout správné sezení u stolu a také správný úchop pastelky. Daný úkol přijal s radostí a nenechal se ničím rušit. Po dokončení kresby ji odevzdal a čekal, až ho paní učitelka pošle zpět ke spontánním činnostem.

Během rozhovoru Maxík popsal, proč si zrovna vybral svou maminku jako námět ke kresbě. „Já namaluju maminku, protože je to můj miláček.“ Maminka má dlouhé vlasy, ale ve skutečnosti je má kratší nad ramena. Fialové šaty by se mu na mamince líbily a k nim černé boty. Na ruku má „ozdoby“, které si tam přidělala. Černou tečku na tváři maminky nekázal vysvětlit, o ozdobu se nejedná. V pravém horním rohu rovněž

nedokázal popsat, co nakreslil. V levém horním rohu však napsal číslo 8, které paní učitelka psala dětem včera na tabuli.

Postavě zcela chybí nohy a ramena. Maxík je levák, což jasně značí tahy fixou na vlasech postavy. Použil zde nereálné barvy například při obrysu hlavy, kombinoval barvy mezi sebou. Období, kdy přichází tzv. **dvojdimenzionální kresba**, je mezi pátým rokem života dítěte. Na první pohled je vidět, že je hlava větší než samotný trup. Hlava má pro dítě mnohem větší význam. Navazuje ji rovnou na trup a krk zcela vynechá. Na hlavě jsou vlasy a lze pozorovat nerovnost horních i dolních končetin. (Šimíčková Čížková, 2008). Maxík získal celkem 16 bodů po sečtení obsahové a formální části dle bodovací škály. Lze posoudit, že je grafomotorický vývoj mírně opožděn a je třeba ho dále rozvíjet vzhledem k věku dítěte.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme teoreticky popsali období předškolního věku, etapy a stupně kresebného projevu u dětí předškolního věku, časté náměty kresby atd. podle různých autorů. Byla využita jak metoda pozorování, tak i metoda rozhovoru, při které jsme získali mnoho cenných informací k analýze samotné kresby dítěte. Dle J. Šturmy a M. Vágnerové byly kresby hodnoceny na základě získaných bodů, které uvádí tato testová metoda. Získané kresby použité v této práci dokládají průběh vývoje dětské kresby popsaný zmíněnými autory. Výzkumný soubor tvořilo celkem 6 kreseb dětí ve věku 4 - 6 let.

Výzkumné šetření bylo provedeno na základě testu kresby lidské postavy dle J. Šturmy a M. Vágnerové. Výsledky hodnocení kreseb se liší od norem pouze v povolené míře a celkově se shodují s normami uvedenými pro daný věk. Mezi jednotlivými kresbami se vyskytovaly různé odlišnosti, na základě kterých jsme mohli posoudit jejich grafomotorický vývoj. Každá kresba je individuální, obsahuje spoustu detailů, naopak některé z nich byly o detaily ochuzeny. Děti si zvolily, jestli budou postavu kreslit na výšku či na šířku a byl jim poskytnutý vhodný výtvarný materiál (pastelky, tužky, fixy). Co se týče správného sezení u stolu, pouze jedno dítě mělo špatný úchop psací potřeby a špatný sed u stolu. Z výzkumného šetření nejčastěji kreslenou lidskou postavou byl rodič, poté paní učitelka daných dětí v mateřské škole a jeden chlapec nakreslil svého nejbližšího kamaráda. Téměř všechny děti zúčastněné ve výzkumu rády kreslí a nenechaly se při zadaném úkolu rušit. Dle výzkumu lze usoudit, že všechny děti získaly vysoký počet bodů, tudíž lze jejich kresby hodnotit jako průměrné či nadprůměrné a odpovídající jejich věku.

Dle analýzy kresebných projevů u dětí předškolního věku lze posoudit postoj dítěte k okolí a k lidem všeobecně. Odhaluje myšlení, povahové a intelektové schopnosti a vizuomotorickou koordinaci. Kresba je pro dítě zábavná, odpočinková a může mít terapeutický účinek. Rozvíjí jeho fantazii a kreativitu, samozřejmě také důležitou jemnou motoriku, kterou dítě uplatní především při nástupu na základní školu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Rozvoj grafomotoriky: Jak rozvíjet kreslení a psaní.* vyd. 1. Brno: Computer press, 2009, ISBN 80-251-0977-1, 80 s.
- BEDNÁŘOVÁ, J. ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy.* 2. vydání, Brno: Edika, 2015, Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0793-9, 100 s.
- BEZDĚKOVÁ, J. *Učíme naše dítě mluvit.* 2., upr. a dopl. vyd. Praha: Arista, 2014, ISBN 978-80-87867-10-5, 224 s.
- DAVIDO, R. *Kresba jako nástroj poznání dítěte: Dětská kresba z pohledu psychologie.* 2. vydání, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-415-1, 208 s.
- DOLEŽALOVÁ, J. *Rozvoj grafomotoriky v projektech.* 2. vydání, Praha: Portál, 2016, ISBN 978-80-262-1146-4, 168 s.
- DVOŘÁKOVÁ, H. *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte: [tělesná výchova ve vzdělávacím programu mateřské školy].* 2. vydání, Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-819-7, 152 s.
- GRECMANOVÁ, H., URBANOVSKÁ, E., HOLOUŠKOVÁ, D., *Obecná pedagogika I.* Olomouc: Hanex, 2002, ISBN: 80-85783-20-7, 231 s.
- INHELDEROVÁ, B., PIAGET, J. *Psychologie dítěte.* 6. vydání, Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0691-0, 142 s.
- JEBAVÁ, J. *Úvod do arteterapie.* 1. vydání, Praha: Univerzita Karlova, 1997, ISBN: 80-7184-394-6, 95 s.
- KALÁBOVÁ, N. *Hry a pohádkové snění.* 1. vydání, Praha: Grada, 2008, ISBN: 978-80-247-1599-5, 184 s.
- KOPECKÝ, M., TOMANOVÁ, J., KIKALOVÁ, K. *Základní charakteristiky ontogenetického vývoje.* Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, ISBN 978-80-244...67 s.
- KLUCKÁ, J., VOLFOVÁ, P. *Kognitivní trénink v praxi.* 1. vydání, Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-2608-3 160 s.
- KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet.* 2., rozš. a aktualiz. vydání, Praha: Grada, 2014, 978-80-247-4435-3, 256 s.
- KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola.* Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-1568-1, 193 s.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D. *Vývojová psychologie.* 2., aktualiz. Vydání, Praha: Grada, 2007, ISBN 80-247-1284-9, 352 s.
- LANGMEIER, J., LANGMEIER, M., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyzologie.* 1. vydání, Praha: H & H, ISBN 80-8618003-4, 132 s.
- LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie [Langmeier, 1998].* Praha: Grada, 1998, ISBN 80-7169-195-X, 343 s.

- LIPNICKÁ, M., *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní*. 2. vydání, Praha: Portál, 2015, ISBN 978-80-262-0880-8, 62 s.
- MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 6. vydání, Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-647-6, 400 s.
- MLČÁKOVÁ, R. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Praha: Grada Publishnig, 2009, ISBN: 978-80-247-2630-4, 224 s.
- MÜLLER, O. a kolektiv. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2014, ISBN: 978-80-247-4172-7, 512 s.
- PLEVOVÁ, I., PETROVÁ, A. *Obecná psychologie*. 1. vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, ISBN 978-80-244-3247-2, 136 s.
- ROSSELINE, D. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. 1. vydání, Praha: Portál, 2001, ISBN 9788071784494, 203 s.
- ŠICKOVÁ FABRICI, J. *Základy arteterapie*. 2. vydání, Praha: Portál, 2002, ISBN: 80-7178-6160, 176 s.
- ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vydání, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, ISBN 978-80-244-2141-4, 175 s.
- ŠTURMA, J., VÁGNEROVÁ, M. *Kresba postavy*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1982, 102 s.
- UŽDIL, J. *Výtvarný projev v předškolním věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, ISBN neuvedeno
- UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, ISBN:14-245-78, 122 s.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*. 1. vydání, Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80-246-1318-5, 461 s.
- VLČKOVÁ, H. *KuliFerda a jeho svět: ověřování školních předpokladů dětí*. Praha: Raabe, 2014, ISBN 978-80-7496-112-0, 32 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání od 1. ledna 2018, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 26.05.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaciprogram-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Informovaný souhlas rodičů

Příloha č. 2 – Bodová škála dle J. Šturmy a M. Vágnerové

Příloha č. 1 – Informovaný souhlas rodičů

Informovaný souhlas rodičů

Vážení rodiče,

jsem studentkou třetího ročníku oboru Vychovatelství na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Obracím se Vás s žádostí spolupráce na mé bakalářské práci s názvem „**Analýza dětské kresby u dětí předškolního věku**“.

Kresba Vašeho dítěte bude zkoumána za pomoci testové metody kresby lidské postavy dle J. Šturmy a M. Vágnerové. Informace, které budou získány a analyzovány zmíněnou metodou, budou anonymní a jména dětí budou pozměněna. Pokud souhlasíte s účastí Vašeho dítěte, prosím, podepište se níže.

Souhlasím, že můj syn/dcera.....

se zúčastní výzkumné části bakalářské práce „Analýza kresebných projevů u dětí předškolního věku“.

Datum:.....

Podpis:.....

Příloha č. 2 – bodová škála dle J. Šturmy a M. Vágnerové

Obsahová část

1. Trup – jakékoliv dvojdimenzionální znázornění
2. Krk – dvojdimenzionální, odlišení hlavy a trupu
3. Ústa – každý jasný způsob vyjádření
4. Nos – každý jasný způsob vyjádření
5. Detaily očí I. – každý jasný způsob vyjádření obočí nebo řas
6. Detaily očí II. - panenka oka; neuznává se tečka
7. Vlasy I. – jakýkoliv způsob provedení, stačí čmáranice
8. Vlasy II. – lepší než čmáranice, nesmí prosvítat hlava
9. Paže – jakýkoliv způsob provedení, musí být nakresleny obě
10. Prsty – jakýkoliv způsob provedení, musí být nakresleny na obou rukách
11. Prsty ve správném počtu
12. Chodidla nebo boty - jakýkoliv způsob provedení
13. Oděv I. – jakékoliv znázornění oděvu, stačí i knoflíky či klobouk
14. Oděv II. – alespoň 2 součásti oděvu správně provedeny, bez průhlednosti (pouhé knoflíky nestačí)
15. Oděv III. – úplné neprůhledné oblečení, musí být znázorněny rukávy, nohavice i boty

Formální část

16. Proporce hlavy – hlava je menší než polovina trupu a větší než desetina trupu
17. Profil – hlava, trup i nohy musí být bez chyby
18. Nos je dvojdimenzionální
19. Proporce oka – vodorovný rozměr oka musí být větší než svislý

20. Připojení paží – obě paže musí být připojeny k trupu či krku
  21. Připojení paží k trupu na správném místě – v bodě ramenou, musí být správně obě paže
  22. Paže nejsou upaženy nebo vzpaženy
  23. Ramena jsou spolehlivě vyznačena
  24. Paže dvojdimenzionální
  25. Proporce paží – obě paže jsou přibližně stejně dlouhé jako trup
  26. Symetrie paží – paže jsou v přibližně stejné délce i šířce
  27. Kloub lokte – ostrý, znatelný ohyb uprostřed paže
  28. Prsty ve dvou dimenzích – délka musí být větší než šířka
  29. Trup – délka je větší než šířka, měří se v místě největší výšky a šířky
  30. Připojení nohou k trupu – musí být připojeny obě nohy
  31. Nohy jsou dvojdimenzionální
  32. Proporce nohou – délka obou nohou nesmí být menší než délka trupu a ne větší než 2 délky trupu
  33. Symetrie nohou – obě nohy jsou v přibližně stejné délce i šířce
  34. Proporce chodidla – chodidlo je dvojdimenzionální, délka je větší než šířka
  35. Chodidlo je rozčleněno – zřetelné oddělení podpatku nebo paty“
- (Šturma, Vágnerová, 1982, s. 49 - 53).

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Anežka Rozsivalová
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Mgr. Lucie Křeménková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Analýza kresebných projevů u dětí předškolního věku
Název v angličtině:	Analysis of Drawing Display of Preschool Children
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na analýzu kresebných projevů u dětí předškolního věku. Teoretická část se zaměřuje na popis dítěte předškolního věku, jeho vývoj a rozvoj kognitivních funkcí. Popisuje dětskou kresbu, grafomotorický vývoj dítěte, časté náměty kresby a jejich význam. V závěru teoretické části jsou uvedeny významy barev podle různých autorů. Výzkumná část práce se uskutečnila na základě metody rozhovoru, pozorování a analýzy kresby lidské postavy dle autorů J. Šturmy a M. Vágnerové.
Klíčová slova:	Dětská kresba, grafomotorický vývoj dětské kresby, kresba lidské postavy, předškolní období, vývoj dítěte předškolního věku
Anotace v angličtině:	This bachelor's thesis focuses on the analysis of expression through drawing in preschool children. The theoretical part focuses on the description of preschool children, their development and development of cognitive functions. It describes children's drawing, graphomotor development in children, frequent themes of drawing and their meaning. The end of the theoretical part explores the meanings of colors according to various authors. The research part of the work was carried out using the methods of interview, observation and analysis of the drawing of a human figure as presented by the authors J. Šturma and M. Vágnerová.
Klíčová slova v angličtině:	Children's drawing, graphomotor development of drawing in children, drawing of the human figure, preschool period, development of a preschool children
Přílohy vázané v práci:	2 přílohy
Rozsah práce:	43 stran + přílohy, 62 932 znaků
Jazyk práce:	český